„АҒЫЛДАН БӘЛА“

(5 пәрдәли мәнзум комедия)

А. С. Грибоедов

Чевирәни: Мирзә Ибраһимов.

1-чи ПӘРДӘ
БИРИНЧИ КӘЛИШ

Гонаг отағы. Бөйүк бир саат вар. Сағ тәрәфдәки гапы Софянын ятаг отағына ачылыр. Орадан пиано вә флейта сәси ешидилир. Сонра бу сәсләр кәсилир. Отағын ортасында Лиза креслолара сөйкәнәрәк ятмышдыр.

(сәһәрдир. енчә ишыгланмаға башлайыр).

ЛИЗАНКА—Аһ!... нә тез кетди кечә!.. кәлди сәһәр!...
Ятмаға вермәди рүхсәт ахшам.
Гыз деди «яр кәләчәк»—көзлә мүдам.
Айыг ол, ятма, йыхылсан да әкәр...
Индичә мүркүләйирдим, көйләр—
Тез ишыгланды... дейим...
(Софянын гапысыны дөйүр)
Эй, агалар!
Софя Павловна, фәлакәт, хата вар.
Кечә кечмиш, кәсиниз сөһбәти сиз.
Ай Алексей! А ханым!... кармысыныз?..
Буларын горхусу йохдур ки, балам!?..
(Гапыдан чәкилир)
Яхшы, ай үзлү гонаг, бирдән әкәр
Нейләрик кәлсә бура инди ағам?...
Эшгә дүшмүш гыза бундан белә кәл,
Сән дә гуллуг елә, хидмәт кәстәр!...
(енә гапыя яхынлашыр)
Айрылын сиз дә, сәһәрдир...—нә дедин?..
СОФЯНЫН СӘСИ
Инди саәт нечәдир?
ЛИЗАНКА—Һамы дурмуш... дағылын, сиз дә кедин...
СОФЯ— (өз отағындан)
Инди саәт нечәдир?
ЛИЗАНКА—Едди, сәккиз я да доггуз... Даһа дур...
СОФЯ— (ораданча)
Алдадырсан...
ЛИЗАНКА—(гапыдан чәкилир)
Ай аман, лә'нәтә кәлсин бу Амур*)...
Ганмайырлар ешидәркән сөзүмү...
Бәлкә ачсам кедәләр, пәрдәләри.
Йох... әкәр данласалар да үзүмү
Саәти чәкмәлийәм мән ирәли...
Зәнки чалдырмалыям...
(Стула чыхараг саатын әгрәбини ирәли чәкир. Саат һава вә зәнк чалыр).

2-чи КӘЛИШ
ЛИЗА вә ФАМУСОВ

ЛИЗА— Аһ! Ағачан!...
ФАМУСОВ—Һә, мәнәм!... (саатын сәсини кәсир)
Гыз, нә яман шейтансан!...
Анлая билмәдим һеч һансы хәта,
Нә баладан данышырсан бурада...
Мин бир аваз ешидирдим. Бә'зән
Пиано, каһ да флейта сәси мән..
Нә үчүндүр бу кәләк, ай гурназ,
Софя галхмаз белә еркән, дурмаз?!..
ЛИЗА— Йох, тәсадүф бу... фәгәт мәгсәдсиз..
ФАМУСОВ—Бәли-бәли еләдир. Чох иши сиз
Бир тәсадүфлә едирсиз ялныз.
Сөйлә фикрин нә иди.
(Она гысылыр вә мазаглашыр)
Ай шейтан!...
ЛИЗА— Сизә шухлуг ярашырмы, ағачан?..
ФАМУСОВ—Садә дә, яхшы да олсан анчаг
Елбейинсән, башы бош бир шылтаг
ЛИЗА— Бурахын! Сиз гочалар яхшы билин
Елбейин сизсиниз, артыг чәкилин!...
ФАМУСОВ—О гәдәр дә гоча санма мәни сән
ЛИЗА— Нейләрик инди бура олса кәлән?
ФАМУСОВ—Билмирәм ким кәләчәкдир. Ая..
Һәлә ятмыш кәрәк олсун Софя.
ЛИЗА— Тәрпәнирди дейәсән индичә, бах...
ФАМУСОВ—Аһа! Инди... кечә бәс?
ЛИЗА—
Ятмаяраг
О китаблар охумушдур анчаг...
ФАМУСОВ—Әчәб әйләнчә яратмыш дөвран!
ЛИЗА— Һей франсызча охурду учадан,
Гапыны бағлаяраг...
ФАМУСОВ—Көзүнү корламасын сөйлә бир аз,
Файда кәрмәз охумагдан инсан...
О франсызча китабдан ятмаз..
Мәнә рө'я кәтирир русча олан..
ЛИЗА— О дуран тәк дейәрәм, кетсәм олар?..
Горхурам ки, сәсиниздән айылар..
ФАМУСОВ—Айылар? Аләмә сән сәс салараг
Бурда симфония чалырдын ки, баяг!..
ЛИЗА— Бәсдир а!..
ФАМУСОВ—
Рәһм елә, гышгырма белә..
Дәли олдунму нәдир, сән, сөйлә?..
ЛИЗА— Горхурам бир шей олар...
ФАМУСОВ—Бурда нә вар?..
ЛИЗА— Бир бөйүксән, даһа бил сән дә буну:
Гызларын һәссас олур дан юхусу
Гапы тәрпәнсә, я бир сәс кәлсә
Ешидәр мүтләгә..
ФАМУСОВ—
Алдатма енә
СОФЯНЫН СӘСИ— Лиза!...
ФАМУСОВ—с с!.. (дабанлары үстә явашча отагдан чыхыр)
ЛИЗА— (тәк)
Кетди... Аһ!... гач агалардан һәр киз.
Артырар чүнки фәлакәтләрини..
Көрмәйәк каш ки, яман дәрд кими биз
Нә мәһәббәт, нә дә нифрәтләрини...

---

*) Франсызча мәһәббәт, севки демәкдир. Гәдимдә мәһәббәт аллаһы. Юнанлар рот, ромалылар, Купидон дейәрдиләр. Ону, әлиндә ох вә яй олан оғлан шәклинә тәсвир едәрдиләр.

Харабада битән чичәк

Р.Никар

Харабада битән чичәк дүшүндүрдү мәни бир аз,
Бәс нәдәндир дейирләр ки, вирәнәдә күл ачылмаз?!
Мән көрдүйүм кичик евин диварлары дағылмышды
Бу бинанын сон сакини ачы күләк, союг гышды...
Вәһши елләр дағытмышды бу севимли ашияны,
О, матәмә бүрүйүрдү бурдан кечән һәр инсаны.
Инчә гадын әлләрилә ишләнилмиш пәрдәләр дә—
Бир ялы байраг кими чүрүмүшдү бу ерләрдә...
Бу даш торпаг арасындан шух бир чичәк бой атмышды.
Фикримдәки бу суалы чичәк мәндә оятмышды:
«Һансы бағбан бәсләмишдир—дедим сәни көзәл чичәк?
Өз өмрүнүн дастаныны бир дил ачыб даныш кәрәк!
Бурда чохдан сусмуш икән гумруларын тәранәси
Галдырдымы сәни ердән илк баһарын хош нәфәси.
Чичәк дилә кәлиб деди: мән торпағын өз сәсийәм
Өлүмләрә галиб кәлән бөйүк һәят гүввәсийәм!

ОҒЛУМА

Зәйнал Ҹаббарзадә

Бир ай тамам олмамыш көз ачдығын һәята
Додағында күлүмсәр бир баһар көрүрәм мән.
Һаман додагларынын демәсийчүн бир ата,
Өмрүмүн ярысыны индидән верирәм мән.

* * *

Ятырсан мышыл-мышыл ананын гучағында,
Нә сәсими ешидир, нә сөзүмү ганырсан.
Хырдача бешийиндә—өз исти гундағында
Бә'зән һарай гопарыр, бә'зән хумарланырсан.

* * *

Бу адәтдир әзәлдән, аталар өвладына,
Өмүрлүк бир ядикар, бир мирас галсын дейә,
Йохсул бир дахма гоймуш баласынын адына,
Варлыса кашанәләр тикдирмишдир һәдийә.

* * *

Көрүрәм ки, ятырсан, юхун балдан даддыдыр.
Дуймайырсан атанын бу кечәки һалыны.
Онун шаир хәялы инди гуш ганадлыдыр,
О индидән дүшүнүр оғлунун игбалыны.

* * *

Йәгин ки, мән дә бир күн карванымы чәкәрәк,
Көчәчәйәм дүнядан юмараг көзләрими.
Атан сәни этсә дә, дарылма вә'дәсиз тәрк,
Мән сәнинчүн гоюрам өз үрәк сөзләрими.

* * *

Кими дағлары ярды, дүняны атды кетди,
Кимиси яд гәлбини, әзди, ганатды кетди.
Шаирләр мин-мин әсәр язды, яратды кетди
Бир нишан гойду кетди һәр яранан дүняда
Оғлум өз нишанилә инсан салыныр яда.
Көйдә янан улдузлар һамысы бир дейилдир
Дүняда даш чох олар, һамысы дүрр дейилдир,
Һәр гуюнун суюна ширин дейәр наданлар
Бә'зән шорлуғун дуяр бирчә дәфә даданлар.
Саһилсиз дәряларда, дәрин дә вар, даяз да
Гәввас лә'л ахтармамыш индийәдәк даязда.
Ону горхутса белә өлүм, әчәл, мин кәрә,
Чуммуш һәмишә оғлум, чуммуш дәринликләрә.
Демирәм ки, гәввас ол, я шаир, я да ме'мар.
Өз йолуну өзүн сеч. Заманын өз һөкмү вар.
Һүнәр кәстәр, сә'й елә бир ад гой ки дүняда,
Сәни өз һүнәринлә аләм кәтирсин яда.

Гәлбин сәси

Үч иллик бир ешгин һичриндәйәм мән.
Чырпыныр урәйим ялы гуш тәк.
Сән әй әзиз ана, меһрибан вәтән,
Бизимдир шәрәфли бөйүк кәләчәк!..

* * *

Мәрд оғлун, силаһа сарылмыш бу күн,
Ярыр сәрһәдләри, ярыр бәндләри.
Сәнин намусуну горумаг үчүн,
Кечир шәһәрләри, кечир кәндләри.

* * *

Гәм емә мән сәндән дейиләм чүда,
Үрәйим бағлыдыр сәнә әзәлдән.
Йолунда чаныны этсә дә фәда—
Оғлун ярағыны бурахмаз әлдән!

Орденли старшина ИСЛАМ СӘФӘРЛИ.

Һичран олмасын

Яза, ярашыгдыр чичәкли чәмән,
Бүлбүл вәчдә кәлир күлүн әтриндән;
Мәнимсә севдийим бил ки, дүняда,
Елин ярашығы—сәнсән әй вәтән!

* * *

Бә'зән саатларла ояг галырам
Яшыл ямачыны сейрә далырам,
Чәбһәләрдә һәр ан ганлы дөйүшдә,
Мән сәнин ешгиндән илһам алырам.

* * *

Бағчамызда күлләр яныб солмасын,
О көзәл һүснүнә кәдәр гонмасын
Әзәлдән һүснүнә вурғун көнлүмүн
Һәмдәми һеч заман һичран олмасын.

Сүрәйя Зейналова.

Ә. Иляс

Ҹаван йолчу

Мән нә дәлийдим гызыл күл...
Ядындадырмы? О һәр сабаһ кәлиб бур- кечәрди.

Мән сәнә су чиләрдим, о исә бахыб үмсәрди.

Мән гашларымы чатыб—чаван йолчу унла дүз кет—дейәрдим,
О, мә'юс олуб кедәрди...

Мән исә көзләрим долмуш, архасын- бахараг: «аһ, үрәксиз!» дейәрдим..
Сонра бүтүн кечәни ятмайыб сүбһү зләрдим...

Вә о, һәр сәһәр кәлиб бурадан кечәр..

Мән он беш баһар көрмүшдүм. Онун сәккиз яшы вар иди. Мән гара бир з идим, о исә гыз кими көзәлди.

Бир сабаһ енә о кәлди.. Бахды. бах- вә күлүмсәди.

Лакин тәбәссүмүндә гәриб бир һал вар н.. Бахышлары гүруб кими кәдәрлий-. Мән гашларымы чатыб—«чаван йолчу йолунла дүз кет»—дедим..

О, чыхыб кетди...

Аһ мән нә дәлийдим гызыл күл...

Көзүм йолларда галды, лакин о чаван йолчу бир даһа көрүнмәди.

Аһ нә дейим гызыл күл... Нә гәрибәймиш талеим.. Дүнән алмышам онун узаг... әзиз сорағын...

Билирсәнми һардаймыш? Узаг-узаг елләрдә, ганлы мүһарибәләрдәймиш...

Сән демә мәним чаван йолчум адлы бир гәһрәман олуб.. Дөшүндә нишанлары, әр бир командир олуб...

Мән он доггуз баһар көрмүшәм. Онун ийирми ики яшы вар.. Мән кәнч бир гыз олмушам. О да икид бир әскәр..

Вер мүждәми гызыл күл...

Дейирләр бу күнләрдә, о, гайыдыб кәләчәк.

Ялварырам кизличә, о бурадан кәчәндә, бизи өзүн барышдыр, аһ әзизим гызыл күл!

Күл сатан

Мән күл сатан идим.

Һәр сәһәр пәнчәрәнин ағзында фәряд едән бүлбүлүн сәсинә ояпараг тәләсик кейиниб бағчамыза гачардым. Енинчә ачылмыш гызыл күлләрими дәриб һәсир зәнбилләрә долдурар вә күчәйә чыхардым.

Ясәмән рәнкли түл пәрдәси һәлә галдырылмамыш о тәк пәнчәрә ағзындан өтдүкчә гышгырардым:

— Ай күл алан, күл алан!..

О, пәнчәрәни ачараг ағ сәһәр палтарында, юхулу көзләри илә мәнә бахар вә күлүмсәрди.

Мән бағчамыздакы бүлбүл кими фәряда кәләрәк өтәрдим:

— Гызыл күл... Мәхмәр күл... Гәрәнфил!.. О исә бахар вә күлүмсәрди...

Сонра башы илә ишарә едәрәк мәни чағырар—бир дәстә күл вер оғлан—дейә әмр едәрди. Әлләрим титрәйә-титрәйә дәстә дүзәлдиб юхары галдырардым. О, балача шәффаф әлини узадыб күлләри алар вә үзүмә бахараг күлүмсәрди... Мән онун сачларынын әтрини көксүмә долдурараг:

— Гызыл күл, мәхмәр күл... Гәрәнфил!...—дейә-дейә гачыб узаглашардым.

Вә о, һәр сәһәр пәнчәрәни ачыб мәнә бахар, баһар кими күлүмсәрди...

Лакин бир күн хәзан кәлди, бүлбүл сусду. Күлүм даһа ачмады. О пәнчәрә дә ачылмады, мән енә дә онун гаршысында долашыр—ай гәзет алан—дейә, гышгырырдым. Нәһайәт бир күн пәнчәрә ачылды. О, енә дә юхулу көзләри илә мәнә бахды, сонра гашларыны чатараг пәнчәрәни гапады...

Вә бир даһа ачмады.

Мән исә һәр сәһәр онун пәнчәрәси ағзында долашыр, баһарымы вә күлләрими көзләйирдим.

ОҒУЛ

(Әввәли 2-чи сәһифәдә)

р кәндин ортасына тәрәф кедән дар вә шлы бир күчәни кәстәрдиләр.

— Дүз кедин!

— Әми, инди испалком бағлы олар, чдир.

Фридунун бу айыг ушагдан хошу кәл- :

—Әйби йохдур, бачы—деди—ачарлар. Бир кәндли, һәким олдуғуну билиб идунун габағына дүшдү, кәнд совети тибинин евинә кәтирди, чәпәрдән һө лмүш бир гапыда даяныб үзүнү пән рәйә тутду:

— Ай Көйүш, һәким кәлиб!

Ичәридән сәс кәлди:

— Радилнийә апарсана!

— Бир гапыя чых!

Чийниндә күрк, әлиндә ағач олан әс либаслы бир оғлан чыхды. Ахсая ая эйванда ериди. Кәндли пилләкән галхды. Көйүшүн габағыны кәсди, асы Фридуна тәрәф даяныб бир аз шдан деди:

— Әдә нечә радилни, киши доғмаға майиб һа! Ачдыр, йорғундур, нийә чағырмырсан?

у сөзләр, дейәсән Көйүшә тә'сир ет- Фридуну сәсләди:

— Юхары буюрун!

әндли ону данламагда давам едирди:

— Зәһра сырағагүндән атасы килә иб. Евдә адам олсайды мән һеч гона бура кәтирмәздим.

өйүш әл вериб Фридун илә таныш

II.

ридун районда тәләбкарлыг едиб кәнд әбинин истифадәсиз отагларындан нини алды, мүаличәханәни кениш и. Бә'зи чиһазларын, дәрманларын масы үчүн сәһиййә шө'бәсинә сифа-

рәгәләри һазырлады. Нечә дәфә колхозчулары йығыб сәһиййә тәдбирләри һаггында сөһбәт еләди. Сәһиййә көмәйи үчүн тарлалара чыхды.

Евдә никәран галмасынлар дейә, Фридун гыса бир мәктуб язды. Билдирди ки, «Хошум кәлән бир ердә, хошум кәлән йолдашлар илә ишләйирәм, мәндән никәран олмайын. Сизә мүфәссәл язачагам».

О күнләрдә Кәдәбәй районуна Москвадан, академик Лысенконун картоф әкиб-бечәрмәк үсулуну колхозчулара баша салан вә йохлаян бир комисйон кәлмишди. Комисйонун сәдри, кәнд тәсәррүфат елмләри доктору, Тимирязев академиясынын профессору Суханин йолдаш союглайыб хәстәләнмишди. Ону Фридунун мәнтәгәсинә кәтирдиләр. Фридун хүсуси бир сә'й илә профессорун мүаличәсинә мәшгул олду. Профессор чаван һәкимин мүаличә һөкмләринә әмәл етмәкдән габаг сорушурду. Дәрманын таркибини, мәгсәдини сорушурду. Фридун һеч бир шейи кизләтмәдән, билдийи кими изаһ едирди.

Профессор район хәстәханасында да ятды. Еддинчи күн она аяға галхмаг ичазәси вердиләр. Профессор Фридундан чох разы кетди. Чох чәкмәди Фридуну района чағырдылар, район ичраиййә комитәсинин тәшәккүрнамәсини вердиләр.

Бир ай сонра мәркәзи гәзетләрин бириндә белә бир мәгалә чап олунду: «Даг районларында зүкамын яйылмасы, нәтичәләри вә мүаличә тәдбирләри». Мәгалә мүәллифи, тәбабәт елминә мә'лум олан шейләрдән аз язараг бәдәнин мүгавимәт игтидарыны артырмаг тәдбирләриндән данышыр, түркә-чарә үсулларындан бә'зисинин кифайәт дәрәчәдә йохландығыны нәзәрә алыб елми тәбабәтә кечирилмәсини тәклиф едирди. «Кәнд һәкими» дейә имза атан Фридунун язысы һөкмләр ара-

лифин ким олдуғуну сорушур, разылыг едирди. Тәхминән һәмин күнләрдә халг сәһиййә комиссары Фридунун атасына зәнк едиб әһвалләшандан сонра сорушурду:

— Фридун көрүнмүр, ону 10-чу поликлиникая мүавин вермәк истәйирәм, нечәдир?

Фридунун атасы деди:

— О ишләйир ки!

Комиссар инанмады:

— Һарада, йохса айры бир мәс'ул ишә...

Киши она мачал вермәди:

— Хейир, айры ишә йох, районда, Кәдәбәй районунда кәнддә һәкимдир.

— Ола билмәз!

— Йохса сиз һәкимләри танымадан ишә тә'йин едирсиниз!

Сәһиййә комиссары утанды, күч илә белә дейә билди:

— Билмирәм нечә шейдир?..

Телефон дәстәйини ерә гоян кими комиссар кадр шө'бәсини чағырды.

— Фридуну һара тә'йин етмисиниз?

— Һеч һара, о заман сахладыг ки, шәһәрдә вәзифә верәк.

— Бәс сонра?

— Сонра һеч кәлмәйиб. Мән елә билирәм, сиз өзүнүз онун барәсиндә сәрәнчам верибсиниз:

Комиссар ачыгланды:

— Мән сәрәнчам зад вермәмишәм, сиз ону кәндә көндәрмисиниз!

— Елә шей олмайыб!

— Бу саат әмри тап кәтир!

* * *

Бөһтана дүшән гардашынын мәһкәмә иши үчүн Бакыя кетмиш олан Көйүш, мәгсәдинә чатыб гайыдандан сонра бир гонаглыг тәртиб етмишди. Сүфрә башында үзүнү Фридуна тутуб дейирди:

— Йолдаш һәким, дүняда кишиләр вар имиш, адамлар вар имиш- Комиссар.. фланкеси йәгин ки, ешитмисиниз...

— Көрмүсәнми ону?

— Бәли көрмүшәм.

— Ишин дүшмәйиб?

— Хейир дүшмәйиб.

— Гапысы лап дәркаһ гапысыдыр, кәлән-кедән! Билирсән нечә адамлар кәлир, һанда бир бөйүкләр кәлир, Москвадан кәлирләр, киши һамыны ата кими, гардаш кими диндириб данышдырыр. Тәки елә адамлардан бизим районда да чох олайды.

Фридун өзүнү күч илә күлмәкдән сахлайыб Көйүшә «бәли, бәли» дейирди.

Гонаглығын ширин ериндә гапы дөйүлдү. Район ичраиййә комитәсинин катиби ичәри кириб Фридуна бир кағыз верди:

— РИК-дән кағыз вар!

Мәктубу Сәрвәров язмышды, «Йолдаш Фридун, сабаһ бурая зәһмәт чәкмәнизи хаһиш едирәм. РИК сәдринин янына кедәчәйик».

Фридун, Сәрвәров илә кабинетә кирәндә Зейналов аяға галхыб һәр икисинә әл верди, ер кәстәрди:

— Әйләшин!

— Зейналов зәнки басыб тапшырды ки:

«Адам бурахма!».

Фридуна дөнүб сорушду:

— Нечәсиниз?

Фридун һәр һалда мүһүм бир иш үчүн чағырылдығыны вә бу әһвалпүрсанлығын рәсми адәт олдуғуну дүшүнүр, чаваб вермәк истәйирди ки, Зейналов гапы-пәнчәрәйә көз кәздириб мәтләбә кечди:

— Утанчаглыг яхшы шейдир, амма өз ериндә! Йолдаш Фридун, ай саг олмуш, көрмүшүк голчомаг оғлу, мүлкәдар оғлу өз әсл нәчабәтини кизләдәр. Сизин ки, атаныз республикада ән али бир шәхс, ай сәнин саггалын ағарсын, буну биздән нийә кизләдирсән! Кизлин тутурсан, нәтичәдә дә бизи...

— ...Бизи утандырырсан. Ахы район, һәтта мәркәз сизин кими нүфузлу, е'тибарлы адамлар ахтарыр, шүкүр ки, али бир ихтисас саһиби, нийә адыны кизләдирсән?..

Фридун чаваб верди ки:

— Мән фамилиямы һеч кәсдән кизләтмәмишәм. Анчаг белә фамилияны учадан демәкдән хошум кәлмәз.

Сәрвәров деди:

— Нечә кизләтмәмисән, сәнә тә'йиннамә верән мән, сорушурам Бакыдансан, дейирсән әслим Тифлислидир.

Көйүш бир саат сәнә кишидән данышыр, бир кәлмә демирсән ки, о мәним атамдыр.

Зейналов давам етди:

— Арада бизи пис киши еләйирсиниз.

Фридун онун сөзүнү кәсди:

— Комиссар һәсәб-нәсәбдән хошланмаз, сиз дейәни һеч хәялына да кәтирмәз. Еһтирама галан ердә мән нәинки сиздән, йолдаш Сәрвәровдан вә һәр бир кәндлидән дә лазыми һөрмәт көрмүшәм, бу барәдә нараһат олмайын!

Зейналов әлләрини чибинә гоюб дейирди:

— Дүнән сәһиййә комиссары мәндән сорушанда тәәччүб еләдим. Дедим бизда елә адам ишләмир. Нә биләк ки, сизсиниз. Сонра билмәмишәм кишийә нә чаваб верим. Инди дейәрләр үч-үч бир тәк кадрлары вар, ону да белә таныйырлар.

Фридун онлары инандырмаға чалышды ки: «Мән лап лайиг олдуғум ерә тә'йин олунмушам. Буна атам да разыдыр. Мәним атам оглуна һәгиги тәрбийә вә һәят йолу кәстәрән адамдыр. Мән истәмишәм ки, адамлар мәним өз ләягәтимә көрә вә бу ләягәт дәрәчәсиндә мәнә бахсынлар...

РИК сәдринин янындан кедәндән сонра Фридун өзү-өзүнә деди: «Йох, даһа

ки, «Мәни һәрби гуллуға көндәрин! Чәбһәйә кетмәк истәйирәм».

— Ерли тәшкилатлар е'тираз етмәзләр ки?

— Сиз мәним хаһишими әсас ала биләрсиниз. Мән чағырышдан мөһләт истәмирәм, чәбһәйә кедирәм. Һәрби комиссар разы олду. Фридун һәмин ахшам йүнкүл шейләрини йығыб гайыша бағлады, районда алдығы чарпайы, маса вә бә'зи мүаличә васаитини фелдшеринә тапшырыб, «Бакыя чағырыблар» деди, видалашды.

Фридуну нөвбәти чағырышчылара гошуб Тбилисийә көндәрдиләр.

III

Фридун бир һәфтә Тбилисидә ләнкийәндән сонра чәбһәйә йолланды. Анасына тә'чили бир телеграм вуруб Биләчәри вағзалына чағырды. Әскәри гатар Биләчәрийә чатанда Фридун атасыны, анасыны вә балача гардашыны сәкидә даянан, пәнчәрәләрә бахан көрдү. Тез өзүнү ерә атыб чағырды:

— Ата!

Комиссарын шофери, достларындан бир нәфәр янында иди. Комиссар оглунун алнындан өпдү:

— А гырышмал,—деди,—чәбһәйә кетмәк хаһишин вар, мәнә нийә демирсән. Таныш командирләрә тапшырардыг!

Анасы да Фридундан киләйләнди ки: «Бу нә екохаҹалыгдыр. Дүнянын башына мәсләһәт гоян сәнин атандыр, сән өз билдийинә кедирсән...».

Фридуна кәтирдикләри азугәни вагона гойдулар. Комиссар ону, гатары мүшайиәт едән капитана тапшырды. Өпүшүб, көрүшүб айрылдылар.

Биринчи дәфә иди ки, Фридун атасыны — о энликүрәк, учабой, тәнумәнд адамы; чалләшмыш башындан, һәр шейә дүз, кәскин бахан дәрин көзләриндән кечирдийи чәтин мүбаризәләрин тарихи охунан о дөвләт хадимини;